

DOMSTOL

ADMINISTRASJONEN

Justisdepartementet
Lovavdelingen
Postboks 8005 Dep.
0030 Oslo

Deres ref
201105936 ES
KES/IHO/bj

Vår ref.

Saksbehandler

Dato
18.01.2012

HØRINGSUTTALELSE – NOU 2011:12 “NÅR SANT SKAL SKRIVES”

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	1
2. Domstoladministrasjonens hovedsynspunkter	2
3. Spørsmålet om man bør opprettholde en juryordning	3
3.1. De to alternativene til dagens juryordning	3
3.2. Rettssikkerhetshensynet – flest mulig materielt riktige avgjørelser	4
3.3. Domstolenes tillit og legitimitet	4
3.4. En robust prosessordning	4
3.5. Et sterkt lekdommerinnslag	5
3.6. Reell og samtidig begrunnelse	6
3.7. Anonymitet	6
3.8. Lagrettefraksonens forslag	7
3.9. anbefaling i juryspørsmålet	7
4. Lagmannsrettens sammensetning i meddomsretts- og fagdommersakene	7
5. Bruk av lyd- og bildeopptak under ankebehandling	10
6. Økonomiske og administrative konsekvenser	11

1. INNLEDNING

Ved høringsbrev av 30. august 2011 sendte Justisdepartementet Juryutvalgets utredning NOU 2011:13 “Når sant skal skrives” på høring. Høringsfrist ble satt til 1. mars 2012.

Domstoladministrasjonen har distribuert høringsbrevet til de domstolene som ikke framgår av Justisdepartementets høringsliste. Domstolene har blitt oppfordret til å avgi egne høringsuttalelser.

Juryutvalgets utredning er omfattende, og utvalget har gitt en bred og grundig gjennomgang av lekfolks rolle ved behandling av straffesaker i lagmannsrettene.

Eventuelle endringer på bakgrunn av utvalgets arbeid vil få både prinsipiell, praktisk og økonomisk betydning for domstolene generelt og lagmannsrettene spesielt.

Høringsuttalelsen blir avgitt etter behandling i Domstoladministrasjonens styremøte 13. februar 2012. Ett medlem i styret, Carl I. Hagen, har dissentert. Hans syn er at det ikke er grunn til å endre dagens juryordning. Det som framkommer i uttalelsen, er flertallets syn.

2. DOMSTOLADMINISTRASJONENS HOVEDSYNSPUNKTER

Etter Domstoladministrasjonens oppfatning er dagens juryordning ikke hensiktsmessig. Forholdet til rettssikkerhet, kravet til domstolenes tillit og åpenhet i samfunnet samt behovet for en robust prosessordning tilsier at dagens juryordning avvikles og erstattes av en meddomsrettsordning. Ordningen med meddomsrett er veletablert, og rundt 14 000 saker behandles årlig i meddomsrett. Opphevelse på grunn av saksbehandlingsfeil i meddomssaker skjer bare helt unntaksvis.

Domstoladministrasjonen støtter derfor hovedsynsmåtene i meddomsrettsfraksjonens forslag i utredningen. Domstoladministrasjonen ser to alternativ for hvorledes lagmannsretten bør settes sammen i straffesaker, men foretar ingen prioritering av disse.

Alternativ 1:

Anker over tingrettenes bevisbedømmelse som henvises til behandling i lagmannsrettene, bør behandles av en meddomsrett med to fagdommere og fem lekdommere. Lovutvalgets meddommerfraksjon har foreslått dette for alle bevisanker.

Utvalget har foreslått at alle rene straffutmålingsanker i lagmannsrettene også bør behandles i meddomsrett. Dersom det skal gjøres bør meddomsretten i denne sakstypen bestå av to fagdommere og tre lekdommere.

Ankesaker som kun gjelder saksbehandling eller lovanvendelse bør behandles av tre fagdommere på samme måte som i dag. Det bør vurderes om dette også skal være regelen for straffutmålingsanker, ettersom straffutmålingen i stor grad styres av rettspraksis fra Høyesterett.

Alternativ 2:

Domstoladministrasjonen viser til at det kan være et alternativ at lagmannsretten i straffesaker settes med den sammensetning den har i dag, men slik at også jurysakene behandles med den sammensetning lagmannsretten har i dag for det store flertallet av straffesaker. Det vil si at skyldspørsmålet avgjøres av en meddomsrett med tre fagdommere og fire meddommere, uavhengig av strafferammen.

Begrensede anker, som bare gjelder saksbehandling, lovanvendelse og straffutmåling (altså ikke skyldspørsmålet for noen del) bør behandles med tre fagdommere, altså uten meddommere.

Lyd- og billedopptak:

Et samlet lovutvalg foreslår at det skal gis en begrenset adgang til avspilling av lyd- og bildeopptak fra behandlingen i tingretten ved ankebehandling i lagmannsretten. Domstoladministrasjonen støtter Juryutvalgets forslag om begrenset avspillingsadgang, men understreker samtidig at det kreves ytterligere utredninger dersom avspillingsadgangen skal bli vesentlig mer vidtgående enn i dag.

3. SPØRSMÅLET OM MAN BØR OPPRETTHOLDE EN JURYORDNING

3.1. De to alternativene til dagens juryordning

Juryutvalget gjennomgår i utredningens kapittel 8 hensynene som særlig bør tas i betraktning når lovgiver skal ta standpunkt til hvilken prosessform eller modell for lekdommerdeltakelse som bør velges ved behandling av saker som gjelder bevisvurderingen under skyldspørsmålet i lagmannsrettene. Den generelle gjennomgangen av hensyn har tilslutning fra samtlige medlemmer i utvalget. Utvalgsmedlemmene avveier imidlertid hensynene ulikt, og utvalget er delt når det gjelder valget mellom juryordning og meddomsrett.

Meddomsrettsfraksjonen anbefaler at alle ankesaker som gjelder bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet skal behandles i meddomsrett, følgelig en avskaffelse av juryordningen. Meddomsrettsfraksjonen har redegjort for sitt syn i utredningens kapittel 10.3.

Lagrettefraksjonen går inn for å opprettholde en juryordning, men flertallet i lagrettefraksjonen foreslår samtidig relativt store endringer sammenlignet med dagens ordning. Mest vesentlig er at man går inn for at juryens forhandling om skyldspørsmålet to-deles, og at fagdommerne og lekdommerne deltar sammen i første del slik at rettsspørsmål kan drøftes før lagrettemedlemmene alene fortsetter drøftingene og voterer anonymt over skyldspørsmålet. Dagens tilsidesettelsesadgang erstattes av et krav om at avgjørelser til ugunst for tiltalte skal ha kvalifisert flertall hos både jurymedlemmene og fagdommerne. Videre foreslås det at svaret på skyldspørsmålet skal begrunnes av juryen og fagdommerne i fellesskap etter at juryen har votert. Endelig foreslås det at hele juryen – 9 medlemmer etter lagrettefraksjonens forslag - skal delta i den etterfølgende behandlingen av straffespørsmålet, slik at dette avgjøres av en meddomsrett med 12 medlemmer. I tillegg foreslås det endringer som medfører at jury sannsynligvis vil bli benyttet i noe færre saker enn i dag. Lagrettefraksjonens vurderinger og forslag gjennomgås i utredningens kapittel 10.2.

Dagens behandlingsmåte reiser rettssikkerhetsmessige spørsmål, blant annet når det gjelder beslutningsprosess, begrunnelse av juryens avgjørelser og etterprøvbareheten. Den gir også utfordringer når det gjelder åpenhet i avgjørelsesprosessene og dermed tilliten til domstolene. På lang sikt er den heller ikke tilstrekkelig robust, og den innebærer betydelige utfordringer i forhold til de internasjonale forpliktelsene vi har påtatt oss. Det framgår av Juryutvalgets utredning at alle utvalgets medlemmer unntatt en mener at dagens

ordning ikke er akseptabel, og at den følgelig bør endres. Vi vil derfor framheve behovet for reform, og understreke viktigheten av at Juryutvalgets arbeid blir fulgt opp.

3.2. Rettssikkerhetshensynet – flest mulig materielt riktige avgjørelser

Juryutvalget framhever at det mest vesentlige hensynet ved valg av prosessform er at behandlingsmåten skal sikre riktige avgjørelser. Prosessformen må sikre at domstolen anvender riktig juss på korrekt fastlagt faktum. Riktig bevisbedømmelse forutsetter riktig bruk av reglene om bevisvurdering og bevisbyrde. Dette utgangspunktet slutter Domstoladministrasjonen seg til. Både hensynet til den enkeltes rettssikkerhet og domstolenes tillit i samfunnet gjør etter vår vurdering dette til et helt avgjørende hensyn. Hensynet kan ikke fravikes eller nedprioriteres.

Etter Domstoladministrasjonens oppfatning tilsier dette at man behandler også bevisankene i de alvorligste straffesakene i meddomsrett. Sakene i denne kategorien er oftest omfattende, og inneholder vanligvis utfordrende spørsmål både når det gjelder bevisvurdering og rettsanvendelse.

Gjennom meddomsrettsbehandling sikres både juridisk kompetanse og lekmannsskjønn i avgjørelsen. Kvaliteten på avgjørelsesprosessen sikres, og man får en reell og samtidig begrunnelse for avgjørelsen av skyldspørsmålet. Meddomsrett er også best egnet til å få etablert det naturlige samspillet mellom fagdommeres og lekdommernes kompetanse og vurderinger.

Alle straffesaker hvor det ikke foreligger en uforbeholden tilståelse behandles i dag som meddomsrettssaker i tingrettene. De bevisankesakene som ikke har strafferamme over 6 år behandles dessuten som meddomsrettssaker i lagmannsrettene, og det samme gjelder for de fleste straffutmålingsankene. Dette innebærer at et stort antall straffesaker, mange av dem meget alvorlige, i dag avgjøres i meddomsrett. Etter vår oppfatning bør samme ordning gjøres gjeldende også i de sakene som i dag behandles som jursaker.

3.3. Domstolenes tillit og legitimitet

Videre vil hensynet til domstolenes tillit og legitimitet i samfunnet stå sentralt. Dette forutsetter at domstolenes arbeid er betryggende og avgjørelsene riktige, og at samfunnet opplever det slik. Offentlighet framheves videre som et grunnleggende hensyn prosessordningen bør ivareta, både når det gjelder forhandlingene og avgjørelsene. Ivaretagelse av disse hensynene forutsetter etter vår oppfatning at man har en enklest mulig og mest mulig oversiktlig behandlingsmåte, og at rettsavgjørelser gis en fullstendig og offentlig begrunnelse direkte fra de personene som treffer avgjørelsen. Dette taler for at man bør ha en enhetlig behandlingsform for alle saker som gjelder skyldspørsmålet, og som ivaretar hensynet til åpenhet og samtidig begrunnelse. Etter vår oppfatning ivaretas dette best ved en meddomsrettsbehandling.

3.4. En robust prosessordning

Juryutvalget framhever at prosessordningen bør være robust. Den må oppfylle våre internasjonale forpliktelser, og dessuten fungere i praksis uten stadig diskusjon og kritikk. Den bør også være så oversiktlig at den innbyr til færrest mulige feil og uklarheter. Etter

Domstoladministrasjonens oppfatning tilsier dette at man bør ha samme prosessordning for alle saker som gjelder bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet, og at avgjørelsesprosessen i minst mulig grad splittes opp i ulike ledd eller stadier.

Etter Domstoladministrasjonens oppfatning bør også de alvorligste straffesakene behandles i meddomsrett i lagmannsrettene. Behandling av alle bevisanker i meddomsrett vil i seg selv medføre en enklere, mer oversiktlig og mer enhetlig prosessordning. En slik løsning vil dessuten være enklere å håndtere i forhold til våre internasjonale forpliktelser.

Reglene om lagrettebehandling er allerede i dag kompliserte, noe som innebærer at det er betydelig risiko for opphevelse slik at saken må behandles på ny i lagmannsretten, med de belastninger en ny behandling innebærer for de fornærmede, for de tiltalte og hele rettsapparatet. Behandlingen vil i en del tilfeller kunne bli unødvendig omstendelig og omfattende i lagmannsretten, nettopp ut fra risikoen for opphevelse. Den ordningen lagrettefraksjonen foreslår, vil etter Domstoladministrasjonens oppfatning medføre at vi får en prosessordning som er enda mindre robust enn dagens juryordning, og langt mindre robust enn meddomsrettsalternativet. Lagrettefraksjonens forslag innebærer at man kan få en juryordning som er delt i en rekke trinn, hvor fagdommerne skal delta på noen trinn og ikke på andre. Grensen mellom trinnene er etter vår oppfatning ikke tilstrekkelig klart definert, og vi er i tvil om dette i det hele tatt lar seg gjøre. Resultatet kan bli en ressurs- og tidkrevende ordning som er uoversiktlig og som kan gi både rettslig uklarhet og økt risiko for saksbehandlingsfeil.

3.5. Et sterkt lekdommerinnslag

Juryutvalget forutsetter at det skal være et sterkt lekdommerinnslag i lagmannsrettens straffesaksbehandling. Dette er Domstoladministrasjonen enig i, og vi slutter oss til utvalgets begrunnelse i utredningens kapittel 8.3. Deltakelse av lekfolk i domstolene er en grunnpilar i domstolenes straffesaksbehandling. Spørsmålet er hvordan man best sikrer en sterk og hensiktsmessig lekdommerrepresentasjon.

Lekdommerne har en viktig funksjon når det gjelder å sikre at domstolenes avgjørelser har nødvendig forankring hos folk flest. Samtidig forutsetter bevisvurderingen bruk av rettsregler, både i form av bevisregler, beviskrav og bevisbyrderegler og alminnelig lovtolkning. Den konkrete lovanvendelsen – subsumsjonen – er også en rettslig operasjon, ettersom man her skal anvende en riktig rettsregel på et bevismessig riktig fastsatt faktum. Etter vår oppfatning ivaretas dette best gjennom en meddomsrettsordning.

Man har omfattende erfaring fra meddomsrettsbehandling av skyldspørsmålet i alle andre kategorier straffesaker, og etter vår oppfatning kan det ikke dokumenteres at lekdommernes funksjon ivaretas bedre i en juryordning enn i en meddomsrettsordning. Det er heller ikke dokumentert at sannsynligheten for at lekdommere skal bli “overkjørt” i en meddomsrett er større enn i en jury. Fagdommere er profesjonelle når det gjelder å lede rettsmøter, rådslagninger og domskonferanser, og skal være bevisste på lekdommernes rolle og hvordan samspillet mellom dommerne kan fungere best. Denne profesjonaliteten vil etter vår oppfatning redusere risikoen for “overkjøring”. Det kan for øvrig stilles spørsmål ved lagrettefraksjonens forutsetning om at “overkjøring” av enkeltmedlemmer i en jury er mindre praktisk.

Dette momentet må også ses i sammenheng med hvilket alternativ til juryordningen man velger. Dersom man går inn for at alle – og i alle fall de mest alvorlige – bevisanker skal behandles av en meddomsrett med fem lekdommere og to fagdommere, vil en overgang fra juryordning til meddomsrettsordning styrke lekdommerrepresentasjonen.

3.6. Reell og samtidig begrunnelse

Juryutvalget framhever i utredningens kapittel 8.4 at det er en samfunnsforventning at det offentliges avgjørelser når det gjelder privates rettighetsforhold skal begrunnes. Utvalget gir en grundig gjennomgang av formålene og hensynene begrunnelsesplikten skal ivareta, og Domstoladministrasjonen understreker viktigheten av at disse forholdene tas hensyn til også i prosesslovgivningen.

Både forvaltningslovgivningen og prosesslovgivningen inneholder krav til begrunnelse, både når det gjelder hva som skal begrunnes, når og hvordan. Når det gjelder straffesaksbehandlingen i lagmannsretten er prosessformen avgjørende for begrunnelsesplikten, og plikten er langt mer begrenset i jursaker enn i de øvrige sakstypene. Domstoladministrasjonen mener det er en svakhet at de mest inngripende avgjørelsene – skyldspørsmålet i de alvorligste straffesakene – bare i begrenset grad begrunnes, og da i form av en etterfølgende framstilling formulert av fagdommerne. Dette vil også være tilfelle dersom man gjennomfører lagrettefraksjonens forslag.

Fra Domstoladministrasjonens synspunkt bør enhver rettslig avgjørelse begrunnes av dommerne som faktisk treffer avgjørelsen, og formuleringen av begrunnelsen bør være en del av prosessen forut for avgjørelsen. Kravet om begrunnelse taler mot at man velger en prosessordning hvor avgjørelsesprosessen er splittet i flere deler, og hvor den eller de som formulerer avgjørelsen ikke deltar i hele avgjørelsesprosessen. Spesielt er dette uheldig, der begrunnelsen ikke utformes som et ledd i overveielserne, men etter at avgjørelsen er truffet. Dette tilsier at man velger en meddomsrettsordning. Meddomsrettsbehandlingen vil sikre at avgjørelsen gis en reell begrunnelse fra dommerne som deltar i selve avgjørelsen og at formuleringen av begrunnelsen blir en integrert del av avgjørelsesprosessen.

3.7. Anonymitet

Anonymitet har blitt anført som en begrunnelse for en juryordning, hvor juryens votering vil være hemmelig. I dagens prosessordning er juryens avgjørelse av skyldspørsmålet den eneste avgjørelsen som treffes ved hemmelig avstemning, slik at det ikke blir kjent hvordan stemmetallet har vært eller hvem som har stemt for hva. Også etter lagrettefraksjonens forslag vil juryens avgjørelse være anonym i den forstand at det ikke vil framgå av begrunnelse hva de enkelte jurymedlemmene har stemt for.

Etter Domstoladministrasjonens oppfatning er det vanskelig å se at argumentene som anføres for anonymitet skal være tilstrekkelige – eller kunne forsvare – at de som avgjør skyldspørsmålet i de alvorligste straffesakene skal slippe å opplyse om sitt standpunkt. Det kan etter vår oppfatning stilles vesentlige rettssikkerhetsmessige spørsmål til en ordning hvor rettsavgjørelser treffes etter hemmelig avstemning og med begrenset begrunnelse. En slik ordning bør etter vår oppfatning unngås.

3.8. Lagrettefraksjonens forslag

Lagrettefraksjonens forslag til juryordning har store innslag av behandlingsmåten som tradisjonelt finnes i meddomsrett. Det kan spørres om den i realiteten er en stor meddomsrett med separate og delvis anonyme voteringer, jf. diskusjonen om dette i Danmark. Det er da mer naturlig å ta konsekvensen av de utfordringene videreføring av en juryordning gir, og heller velge en meddomsrettsordning framfor en mellomløsning.

Dersom man tar lagrettefraksjonens framstilling på ordet, er denne delen av utvalget skeptiske til meddomsrett som behandlingsform. En naturlig konsekvens av dette ville vært at man foreslår å erstatte dagens meddomsrettsordning med en juryordning, og at dette også skal gjelde i første instans. Denne konsekvensen har lagrettefraksjonen imidlertid ikke trukket. Det er grunn til å peke på at Norge er helt alene om å ha jury på andreinstansnivå.

3.9. Anbefaling i juryspørsmålet

Etter Domstoladministrasjonens oppfatning taler de argumentene som har blitt gjennomgått i Juryutvalgets utredning klart for at man bør avvikle dagens juryordning og erstatte den med en meddomsrettsordning. Domstoladministrasjonen anbefaler derfor at meddomsrettsfraksjonens forslag på dette punktet følges opp i det videre arbeidet med Juryutvalgets utredning.

Lagrettefraksjonens forslag til juryordning inneholder etter vår oppfatning en rekke prinsipielle og praktiske ulemper og usikkerhetsfaktorer, og dette alternativet bør ikke legges til grunn for et eventuelt lovendringsarbeid. Dersom man mot formodning ikke ønsker å gå over til en meddomsrettsordning, bør *dagens* juryordning derfor opprettholdes.

4. LAGMANNSRETTENS SAMMENSETNING I MEDDOMSRETTS- OG FAGDOMMERSAKENE

Juryutvalget har også vurdert hvordan lagmannsretten bør være sammensatt i saker som ikke behandles av jury. Utvalgets medlemmer er enige om at alle fullstendige anker over skyldspørsmålet bør behandles av meddomsrett, forutsatt at man ikke skal opprettholde en juryordning. Et samlet utvalg går dessuten inn for at lekdommere bør delta i behandlingen av alle straffutmålingsankers, i motsetning til dagens ordning hvor de minst alvorlige straffutmålingsankene avgjøres av tre fagdommere. Et samlet utvalg foreslår også at alle begrensede anker som gjelder lovanvendelse og saksbehandling skal behandles av tre fagdommere.

Domstoladministrasjonen slutter seg til Juryutvalgets standpunkt om at alle bevisanker bør behandles i meddomsrett, slik at lekdommere deltar. Dermed sikrer man at lekmannsskjønnet er representert ved bevisvurderinger og straffutmålingsvurderinger. Det sikrer også at allmennheten er representert slik at man forhindrer at domstolenes rettsanvendelse skiller seg fra den alminnelige rettsbevissthet. Domstoladministrasjonen reiser spørsmål ved om det er grunn til at lekdommere bør være med i rene straffutmålingsankers, altså saker der skyldspørsmålet ikke for noe spørsmål skal prøves.

Domstoladministrasjonen slutter seg til at anker over saksbehandlingen og lovanvendelsen bør behandles av kun fagdommere. Disse sakstypene gjelder rent juridiske spørsmål og

vurderinger, og her slår ikke begrunnelsen for lekmannselementet inn i samme grad som i bevisvurderings- og straffutmålingsankers. For det tilfellet at departementet går inn for at det normalt skal delta meddommere også i rene straffutmålingsankers, slutter Domstoladministrasjonen til at slike anker skal kunne behandles skriftlig av kun fagdommere dersom partene samtykker i det.

Medlemmene i Juryutvalget er uenige om meddomsrettens sammensetning. Flere alternativer skisseres, herunder både tre fagdommere og fire lekdommere, to fagdommere og tre lekdommere og to fagdommere og fem lekdommere.

Selv om lagrettefraksjonen og meddomsrettsfraksjonen er uenige om den konkrete sammensetningen av meddomsretten, er det samlede utvalget enige om hvilke hovedkriterier og hovedformål som må ivaretas når man skal ta stilling til sammensetningsspørsmålet. Disse kriteriene er sammenfattet i utredningens kapittel 9.8.3. Følgende kriterier framholdes her:

1. Meddommerne skal være i flertall.
2. Alle rettens medlemmer skal delta med sin stemme i alle avgjørelser som treffes i samme ankeforhandling.
3. Det skal kreves kvalifisert flertall for en avgjørelse av skyldspørsmålet som går mot tiltalte.
4. En avgjørelse av skyldspørsmålet som går mot tiltalte, skal ha tilslutning fra minst to lekdommere, og minst en fagdommer.
5. Alle avgjørelser av annet enn skyldspørsmålet skal treffes med alminnelig flertall, unntatt ved forfall etter syv.
6. Retten skal ha et ulikt antall medlemmer, slik at det i alle saker kan dannes et flertall.
7. Saken skal kunne fortsette selv om inntil en fagdommer, og inntil en meddommer får forfall etter at ankeforhandlingen har startet.
8. Om retten kan settes med to fagdommere, skal begge være faste lagdommere.
9. Retten skal ha samme sammensetning i alle straffutmålingsankers.
10. Straffutmålingsankers skal med partenes samtykke kunne behandles skriftlig.

Etter Domstoladministrasjonens oppfatning er det naturlig å ta utgangspunkt i disse kriteriene når man skal vurdere meddomsrettens sammensetning.

Kriteriene tilsier etter vårt syn at man velger meddomsrettsfraksjonens forslag. Meddomsrettsfraksjonens forslag tilfredsstiller alle de generelle kravene som det samlede utvalget er enige om, og det sikrer det sterkeste lekdommerinnslaget.

I hovedsynspunktetene ovenfor har Domstoladministrasjonen, uten å prioritere, pekt på to alternativer når det gjelder den nærmere utforming av en meddomsrett i lagmannsretten.

Alternativ 1 innebærer at alle fullstendige anker behandles av et dommerpanel med sju medlemmer, hvor to medlemmer er fagdommere og fem medlemmer er lekdommere. Domstoladministrasjonen reiser spørsmålet om det for enkelte bevisankers, basert eksempelvis på det høyeste av aktors påstand i tingretten og utfallet i tingretten, er tilstrekkelig at lagmannsretten settes med to fagdommere og tre lekdommere. Det vil da kunne være slik at de mest alvorlige straffesakene behandles med to fagdommere og fem meddommere, mens skyldspørsmålet for de øvrige straffesaker behandles med to fagdommere og tre meddommere.

Utvalget har gått inn for at rene straffutmålingssaker i lagmannsrettene også bør behandles i meddomsrett, og at meddomsretten i denne sakstypen bør bestå av to fagdommere og tre lekdommere. Sammenlignet med dagens ordning styrkes dermed lekdommerinnslaget. Samtidig kan det hevdes at utmåling av straff i lagmannsretten i all hovedsak styres av en konkret tilpasning til Høyesteretts praksis, og at lekdommerinnslaget derfor har begrenset betydning, noe som kan tilsi at slike saker avgjøres av tre fagdommere. Domstoladministrasjonen ber om at departementet i tilfelle vurderer om det er grunn til at det skal delta meddommere i slike rene straffutmålingsaker.

Juryutvalget foreslår, med utgangspunkt i at lekdommere skal ta del i behandlingen av straffutmålingsaker, at ankesaken skal kunne avgjøres av tre fagdommere alene dersom partene samtykker i dette. Domstoladministrasjonen anser dette som en hensiktsmessig ordning dersom man velger en meddommermodell i disse sakene. Begrunnelsen for lekdommerinnslaget kan ikke strekkes så langt at man krever lekmannsrepresentasjon på dette saksområdet dersom partene positivt samtykker i at lekdommere ikke skal delta. Prosess- og samfunnsøkonomiske grunner bør veie tyngre i dette tilfellet.

Dersom man velger en ordning hvor meddomsretten settes med to fagdommere, bør man kreve at de to fagdommerne enten er faste embetsdommere i lagmannsretten eller konstituert i medhold av domstoloven §§ 55e eller 55f. Etter vår oppfatning bør ikke ekstraordinære lagdommere eller tilkalte dommere fra førsteinstans delta i disse tilfellene. Det vises for så vidt til drøftelsene i NOU 1999 nr. 19, "Domstolene i samfunnet" når det gjelder bruk av midlertidige dommere i lagmannsretten.

Domstoladministrasjonen er enig med utvalget i at saksbehandlingsaker og lovanvendelsesaker uansett bør behandles av tre fagdommere.

Alternativ 2 innebærer at skyldspørsmålet i alle saker avgjøres av tre fagdommere og fire meddommere, slik det i dag gjøres i flertallet av straffesaker i lagmannsretten. Dette er en velprøvd ordning, som det ikke kan sees å være rettet særlige innvendinger mot fra noe hold.

Under dette alternativet bør begrensede saker, alle saker som ikke på noe punkt gjelder skyldspørsmålet, avgjøres av tre fagdommere alene.

Domstoladministrasjonen peker på at en slik løsning gir en enhetlig ordning for lagmannsrettene, som vil være lett forståelig for så vel aktørene i rettsvesenet som for folk flest.

5. BRUK AV LYD- OG BILDEOPPTAK UNDER ANKEBEHANDLING

Domstoladministrasjonen vil innledningsvis slå fast at den er enig i, som forutsatt i utvalgets mandat, at gode grunner taler for å innføre en plikt til å ta opp forklaringer fra hovedforhandlinger i tingrettene i straffesaker. Vi viser til at det vil styrke rettssikkerheten å dokumentere bevisene og faktagrunnlaget retten bygger sin avgjørelse på. Dette er viktig i alle typer saker, og særlig viktig ved alvorlige saker der feil kan medføre fare for justismord. Beslutningsgrunnlaget for Gjenopptakelseskommisjonen, i de tilfellene det kan stilles spørsmål ved dokumentasjonen av faktum, vil bli mye bedre enn i dag.

Videre viser vi til at hensynet til flest mulig materielt riktige avgjørelser lettere kan ivaretas ved at forklaringer “låses” ved opptak. Opptak antas å kunne motvirke forklaringsendringer og press mot vitner. Behovet for bevissikring er tidligere vurdert, blant annet ved innføringen av to-instans-reformen, av Liland-utvalget, Moen-utvalget og Fornærmedeutvalget. Flere av de nevnte hensyn er trukket frem av disse utvalgene. Fornærmedeutvalget reiste også spørsmålet om avspilling til erstatning for nye vitneforklaringer i lagmannsretten, for å skåne spesielt utsatte vitner.

Innføring av plikt til dokumentasjon ved lyd- og/eller bildeopptak forutsetter investering i utstyr. Domstoladministrasjonen antar atplikten på et eller annet tidspunkt innføres og legger til grunn at nødvendige bevilgninger til utstyr vil bli gitt. Det er ikke tilfredsstillende å innføre en plikt, eller som i tvistelovens tilfelle, en hovedregel om opptak, uten at det samtidig gis anledning til å investere i utstyr. Det er redegjort for tekniske forhold og anslåtte kostnader i utredningens punkt 11.6. Vi tar forbehold om at anslagene må oppdateres.

En prosjektgruppe ledet av sorenskriver Yngve Svendsen avga 29. juni 2009 “Rapport om lyd- / bildeopptak fra parts- og vitneforklaringer i retten”. Rapporten behandler en rekke praktiske problemstillinger knyttet til gjennomføring av lyd- og bildeopptak, og Domstoladministrasjonen anbefaler at departementet hensyntar denne rapporten ved den videre oppfølgingen på dette punktet.

Utvalget har vurdert om det bør være adgang til å spille av opptak gjort i tingretten til erstatning for nye vitneavhør i lagmannsretten, og i tilfelle hvilke vilkår som bør gjelde for avspilling. Innenfor mandatet er det vurdert hvilke vilkår som bør gjelde for avspilling av forklaringene i tingretten der opptak skjer innenfor dagens system basert på direkte bevisførsel, men også den videre problemstillingen om betingelsene for ankeforhandling bør endres, slik at de i størst mulig grad bør baseres på lyd- og bildeopptak.

Domstoladministrasjonen vil ikke gå inn for et system hvor ankebehandlingene i stor grad bygger på avspilling av opptak, slik systemet er i Sverige. Vi er enige med utvalget i at blant annet hensynene til sakens opplysning og til arbeidsforholdene i domstolene tilsier direkte bevisføring. Dagens prosessordning innebærer at det skal foretas en fullstendig, ny behandling av ankesaker så langt anken er henvist. Ordningen er godt forankret og i tråd med internasjonale forpliktelser om reell ankeprøving og kravene til en rettfærdig rettergang. Å endre vår prosessordning for fullstendige ankesaker, innebærer en så omfattende endring at en grundigere utredning ville være påkrevet.

Hvorvidt det, innenfor dagens ordning, skal være adgang til å spille av opptak gjort i tingretten til erstatning for nye vitneavhør i lagmannsretten, må bero på en avveining av hensynet til gode betingelser for sannhetssøken og hensynet til at straffeprosessen ikke skal være belastende for fornærmede og vitner. De vurderinger som det samlede utvalget har gjort under punkt 11.7 tiltres. Der drøftes etter vårt syn de relevante og sentrale hensyn grundig og godt.

Domstoladministrasjonen er enig i at det er grunn til å gi en unntaksbestemmelse fra hovedregelen om direkte bevisføring for lagmannsretten. Utvalgets forslag om adgang til avspilling av forklaringer fra tingretten i de tilfellene det vil være en uforholdsmessig tung byrde for fornærmede eller et vitne å forklare seg på nytt, og retten forøvrig finner avspilling forsvarlig, er uproblematisk å tiltre. Det bemerkes at vilkåret “uforholdsmessig

tung byrde” må tolkes av domstolene ved praktiseringen av regelen. Hensynet bak unntaksregelen bør etter vårt syn tilsi at den ikke tolkes for strengt.

Slik vi ser det, er det også grunn til å reise spørsmål om ikke unntaksordningen bør gjøres noe videre, slik at avspilling av opptak fra tingretten uansett kan tillates i de tilfeller vilkårene for opplesning av politiforklaring er oppfylt etter straffeprosessloven §§ 296 og 297 og EMK artikkel 6 nr. 3d. Heller ikke i disse tilfellene kan vi se at det er prinsipielle mothensyn til avspilling, idet hensynet til kontradiksjon vil være bedre ivaretatt.

Vi vil for øvrig minne om at tvisteloven trådte i kraft for over fire år siden, og at det så langt er helt usikkert når domstolene får mulighet til å etterkomme lovens hovedregel om opptak. Så vidt vi kjenner til, finnes det ikke andre stater som det er naturlig å sammenligne oss med, der det ikke foreligger noen form for dokumentasjon av hva som er forklart i retten, i form av skriftlige referat, lydopptak eller lyd/bildeopptak. Slike dokumentasjon vil sikre etterprøvbarhet og kvalitet. Vi vil peke på at den norske silingsordningen er svært mangelfull, så lenge det ikke finnes dokumentasjon på hva som er sagt i tingretten, eller eventuelt i lagmannsretten ved visse typer anker til Høyesterett. Slik dokumentasjon kan også, spesielt ved særlig sårbare fornærmede og vitner, brukes ved ankebehandling. Også i forbindelse med gjenåpning av en sak, kan slik dokumentasjon være sentral.

6. ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

Juryutvalget framhever at prosessordningen må representere en rimelig avveining av ressursbruk og kvalitet, og at den må sikre en rask og effektiv behandling. Både samfunnsmessige hensyn, hensynet til domstolenes tillit og hensynet til enkeltmenneskene som er involvert i sakene støtter dette synspunktet. Ressurs- og tidsbruk både i den enkelte sak og i avviklingen av den samlede saksmengden er følgelig relevant. Etter Domstoladministrasjonens oppfatning må dette som et minimum bety at man ikke bør velge en mer kostnads- eller tidkrevende løsning dersom denne ikke bidrar til flere materielt riktige avgjørelser, større tillit til domstolene og deres arbeid eller en mer robust prosessordning.

Domstoladministrasjonen mener at økonomiske hensyn ikke bør være avgjørende ved valg av behandlingsmåte i lagmannsretten for de mest alvorlige straffesakene. Det er likevel ingen grunn til å velge løsninger som medfører økte kostnader uten at det foreligger gode argumenter for dette.

Domstoladministrasjonen minner om at valg av alternativ påvirker kostnadsbildet for domstolene gjennom valg av antall dommere, både fagdommere og meddommere. Organisering og antall stiller også ulike krav til rettsbygningene, og påvirker de administrative kostnadene i domstolene.

Selv om økonomiske hensyn ikke bør tillegges avgjørende vekt når man vurderer hvorvidt man bør opprettholde en juryordning i Norge, er det etter Domstoladministrasjonens oppfatning likevel verdt å merke seg at en juryordning vil være betydelig mer ressurskrevende enn en meddomsrettsordning uten at man oppnår andre fordeler i form av bedre kvalitet, større robusthet eller lignende. En meddomsrettsordning vil etter

Domstoladministrasjonens syn gi bedre kvalitet og rettssikkerhet til lavere kostnad enn en juryordning.

Det fremstår som klart at forslaget fra flertallet i lagrettefraksjonen vil være det mest kostbare alternativet blant de ulike forslagene. Denne nyordningen innen organiseringen av en juryordning vil eksempelvis betinge ombygging av en rekke rettslokaler landet rundt, ca. 15 i tallet, noe som vil være en ikke ubetydelig merkostnad. Denne merkostnaden er det ikke dekning for innenfor de alminnelige budsjetttrammene, og vil derfor kreve tilførsel av budsjettmidler.

Ut fra den skisserte fremgangsmåten i en jurysak fremstår det også som sannsynlig at tidsbruken i hver sak vil øke, noe som i sin tur vil føre til økte kostnader knyttet til bruk av både fagdommere og jurymedlemmene. Det hefter så stor usikkerhet knyttet til begge disse elementene ved flertallet i lagrettefraksjonens forslag, at Domstoladministrasjonen ikke nå har funnet det hensiktsmessig å regne mer konkret på kostnadene.

Kostnadene ved meddommerfraksjonens forslag vil variere ut fra hvilken modell som velges. Domstoladministrasjonen finner det derfor ikke naturlig å gå inn på nærmere beregninger.

Investeringskostnadene når det gjelder lyd- og bildeutstyr vil ha nytteeffekt også i andre sakstyper enn straffesaker. Her kan det blant annet vises til de "sovende" hjemlene for opptak i tvisteloven som ikke er tatt i bruk fordi det tekniske utstyret mangler.

Med hilsen

Karl Arne Utgård
styreleder

Tor Langbach
direktør

(Sign.)

Dette brevet er godkjent elektronisk i Domstoladministrasjonen og har derfor ingen signatur.